

BƯỚC ĐẦU HÌNH THÀNH TÂM HỒN MỘT NHÀ VĂN

--SAINT--PÉTERSBOURG--

(PHẦN 3)

1.

Năm 1841, sức khỏe yếu kém, và dẫu cho cảm thấy không còn gì để bị bó buộc phải tiếp tục sự học, Dostoievski vẫn lưu lại chăm chỉ trong trường. Kỳ thi năm 1841, ông được xếp hạng ba.

Năm 1842, Dostoievski được đề cử chức vụ Trung Úy và được bổ nhiệm làm việc trong cơ quan phân phái các đội binh của chính ngay trường.

Vào lúc này, được quyền sống ở ngoài, nhà văn và một bạn đồng học tên Adolph Gustav Totbelen, tìm thuê chung một căn nhà ba tầng gần giáo đường Vladimir, không xa lắm với đại lộ Nevski. Tầng của Dostoievski có ba phòng, nhưng chỉ một trong ba phòng ấy được chung bày đồ đạc. Ông cho các người bạn khác thuê lại hai phòng kia, dù rất ít người có thể chịu đựng được cuộc sống lâu dài với ông.

Những năm kế tiếp, Dostoievski dời nhà nhiều lần. Tất cả khoảng 20 địa chỉ trong Pétersbourg đã được nhà văn lưu trú. Tính ông rõ ràng thích thay đổi nhà trọ mỗi khi lại kiếm được việc làm mới. Giống như các nhân vật của mình, nhà văn yêu thích các căn phòng kín đáo và luôn luôn ở gần một giáo đường.

Sau khi người cha chết, Karepin, em rể Dostoievski (chồng của Varenka), lãnh phần quản lý tất cả mọi điền sản bác sĩ để lại. Vì vậy, mỗi tháng Dostoievski nhận từ em rể một ngàn rúp về phần thừa kế riêng ông. Cộng tiền lương lẫn cả tiền Karepin gửi thì chỉ là một con số khiêm nhường năm ngàn rúp bằng giấy. (1 rúp bằng giấy chỉ bằng 1/3 rúp bằng bạc).

Tuy nhiên Dostoievski chẳng bao giờ quan tâm đến tiền bạc. Nhà văn sống rất tự do thoải mái. Buổi sáng tham dự các lớp giảng sĩ quan và buổi chiều thường đi xem đại nhạc kịch. Thỉnh thoảng, vài sĩ quan bạn đến phòng ông đấu láo, chơi bài hoặc uống rượu mùi. Có một thời gian ngắn, người em trai, Andrei Mikhailovich đến cư ngụ với Dostoievski.

2.

Trong tháng 8/1843, Dostoievski kết thúc các kỳ thi ở trường Công Binh. Tất cả hầu như chỉ định rằng ông phải trở thành “một nhà văn chứ chẳng phải kỹ sư quân đội”. Ông cũng không tưởng đến sự rời bỏ cuộc sống văn chương ở thủ đô. Vì vậy, thay vì đi nhận nhiệm sở tại một đồn binh nào đó, Dostoievski bằng lòng với vị trí khiêm nhường trong văn phòng đồ án của trường. Dù vậy, công việc này cũng sớm làm ông mệt mỏi. Ông viết cho anh:

“Bổn phận khiến em ớn lạnh giống như cứ phải ăn mãi những củ khoai đông giá. Anh ạ, đó không phải là đời sống của một nhà văn.”

Lúc bấy giờ, Dostoievski đã từ bỏ căn nhà ở đường Vladimir để dọn đến ở chung vài tháng với bác sĩ Alexandre Rizenkampf. Qua những tiếp xúc đầu tiên, vị bác sĩ này đã nhận ngay ra Dostoievski “*hoàn toàn không được trang bị để sống cuộc đời thực tế!*”

Trong tập hồi ký, bác sĩ viết:

“Khi bạn hữu đến thăm, anh luôn luôn tỏ ra vui vẻ, nói nhiều, vô tư và tự hài lòng chính mình. Nhưng sau khi khách đã ra về, anh rơi vào sự nghĩ ngợi sâu thẳm. Ngồi một mình trong căn phòng cô quạnh, anh trông như chìm đắm trong buồn bã, hay dường mắt hút theo các dư tính văn chương.”

Với những người khác, ấn tượng mạnh mẽ Dostoievski lưu lại cho họ là về một chàng trai hai mươi tuổi, vẻ mặt khác khổ.

Konstantin Trutovski đã viết:

“Anh luôn luôn tỏ ra nghiêm trang và thật khó để tôi tưởng tượng anh cười hay đùa giỡn cùng bạn hữu. Anh dễ dàng từ bỏ một cuộc họp vui nếu chỉ nhận ra chút nhỏ nào sự bóng gió sỉ nhục của kẻ khác dành cho mình và sẽ không bao giờ quên điều ấy. Tóm lại, bạn hữu thường bị đặt vào tình trạng thử thách và anh không bao giờ tỏ ra ân cần để giữ họ. Anh muốn được tự do, độc lập và cô đơn. Đặc biệt, Dostoievski rất khó khăn trong những giao thiệp với người ngoại quốc và luôn có khuynh hướng tránh né họ. Có lần anh nói: ‘Thật không thể tưởng tượng rằng tôi lập gia đình với một người đàn bà Pháp và rồi sẽ mãi mãi từ bỏ văn chương Nga’.”

Tuy nhiên, Dostoievski không chủ trương một cuộc đời ẩn dật. Ông thường xuyên đi xem kịch và dự các buổi hòa nhạc. Mùa Xuân 1841, ông tham dự với lòng ngưỡng mộ buổi trình diễn của tay vĩ cầm người Na Uy, Ole Bull, tại St. Pétersbourg. Năm kế tiếp, nhà văn cũng không bỏ qua bất cứ cuộc trình diễn nào của Liszt tại đây.

Song song với những phản ứng trên văn chương, tiền bạc eo hẹp cũng được kể ra đầy đủ trong những lá thư gửi về cho anh.

Thật sự, Dostoievski không đến nỗi quá nghèo, nhưng sự thiếu hụt này sinh chỉ bởi “tiền bạc trong tay tuôn chảy như nước” và “tan ra như sáp”. Vị bác sĩ khả kính cố gắng khuyến khích người bạn chung nhà dành dụm tiền bạc nhưng không hiệu quả. Dostoievski vẫn thực hiện một cuộc sống hoang phí, vô trật tự khó thể sửa đổi. Ví dụ ngày hôm nay ông có thể thết đãi bác sĩ Riesenkampf một bữa ăn “thịnh soạn” tại nhà hàng Lerch, một tiệm ăn sang nhất St. Pétersbourg thời ấy, để rồi vài tháng tiếp theo đó, trong túi nhà văn chẳng còn lấy một xu!

Cứ mỗi lần nhận được một ngàn rúp từ người em rể ở Moscow gửi lên là Dostoievski lại mau chóng đem tiêu sạch trong các bàn bi-da. Những kẻ chung cuộc rủi may và “*những người bạn quý*” không ngần ngại lột ngay những gì nhà văn hiện có. Ông giao thiệp với các bệnh nhân của bác sĩ Riesenkampf, đưa tặng họ những món tiền họ cần đến.

Có thể nói, do bởi tánh hoang phí tiền bạc mà Dostoievski sớm trở nên quen thuộc với thế giới những người cho vay nặng lãi được ông vẽ hình tượng tâu trong các tiểu thuyết về sau. Có vài khi vì thiếu nợ mà ông gần như sắp bị đưa vào tù.

Chàng tuổi trẻ thiếu thực tế vẫn chỉ nghe thân thiết trong thế giới sách vở. Có nhiều lời kể lại về cái đam mê văn chương của Dostoievski đã làm lồi cuồn bạn hữu:

“Sau nửa đêm, tất cả thường rất mệt nhưng Dostoievski vẫn còn đứng nơi cửa, nói với chúng tôi về văn chương bằng một giọng trầm, khàn, nhưng rất khích động và say mê đến nỗi chẳng một ai có đủ khả năng tự ý rời anh khi ấy.”

Bác sĩ Riesenkampf cũng kể:

“Đó là một người tử tế dễ thương với khuôn mặt tròn, chiếc mũi mỏng héch lên, mái tóc màu hung đỏ cắt ngắn. Dưới vầng trán cao và đôi lông mày nhạt có ẩn giấu đôi mắt nhỏ màu xám sâu thẳm. Đôi má lúm đóm tàn nhang, nước da mang vẻ bệnh hoạn, đôi môi dày. Anh trông không hoạt bát như người em (...) Anh yêu thi ca nồng nhiệt nhưng lại chỉ sáng tác bằng văn xuôi, bởi anh không có kiên nhẫn trau chuốt các thể cách của thi ca. Những ý tưởng nảy sinh trong đầu anh giống như những con nước bắn ra giữa một cái trũng xoáy (...) Tài năng nổi bật của anh còn bao gồm trong sự kể chuyện. Những khi như vậy, cái giọng khàn vang lên rất cao, làm nổ tung hết những ngăn chặn trong cá chất nghệ sĩ kèm nên thường nhật.”

Tóm lại, những gì bác sĩ Riesenkampf đã viết trong tập hồi ký riêng, được xem là chính xác nhất về con người Dostoievski thời điểm ấy:

“Tốt bụng, đại lượng, tin người và hoàn toàn không thích hợp chút nào với cuộc đời thực tế. Đó là những điểm làm cho anh được nhớ đến luôn luôn.”

[]

